

ROLAND SPÅNT

Lögn, förbannad lögn och statistik

Att kunskaperna om de svenska nationalräkenskaperna är begränsade hos landets nationalekonomer har det senaste årets debatt om svensk ekonomis påstådda eftersläpning utförligt visat. Många ekonomer verkar obekymrade om de brister som finns i SCBs nationalräkenskaper och om de skillnader som finns mellan våra svenska mätmetoder och de som används utomlands. Tidigare har kunskapsluckorna främst gällt den reala statistiken men nu har felen spritt sig också till prisstatistiken.

I *Ekonomisk Debatt*, nr 2, 1991, finns nämligen en ledare, signerad av ekon dr Magnus Henrekson, där det dras långtgående slutsatser om hur svensk ekonomi utvecklats de senaste tio åren (Henrekson [1991b]). De centrala slutsatserna baseras emellertid på rena missuppfattningar av hur grundläggande svensk statistik är uppbyggd.

I ledaren diskuteras den viktiga frågan om hur man ska förbättra den interna konkurrenskraften och den centrala diskussionen gäller förhållandet mellan å ena sidan priset på den konkurrensutsatta sektorns (K-sektorn) produktion och å den andra priset på dels privat skyddad sektors (PS-sektorn), dels offentlig sektors (OS-sektorn) produktion.

Huvudtesen är att för att devalveringarna i början av 1980-talet skulle ha lyckats krävdes att relativpriserna förskjutits till K-sektorns fördel. Här anknuter ledaren till Salters och Swans sk *dependent economy model*. För en sådan analys

måste ett antal förutsättningar vara uppfyllda men dessutom måste man ha tillgång till entydiga prisindex.

Henreksons centrala slutsats var: "K-sektorns relativpris gentemot PS-sektorn kom aldrig att överstiga 1980 års nivå och efter 1984 var dess relativprisutveckling mycket ogynnsam i förhållande till både PS- och OS-sektorn. Därmed blev det heller inte möjligt för K-sektorn att dra till sig resurser från resten av ekonomin, trots en internationellt sett mycket god konkurrenskraft."

Missuppfattning

Denna ytterst viktiga slutsats bygger på en fundamental missuppfattning av hur nationalräkenskapernas prisindex är konstruerade. En svala gör ingen sommar men exakt samma slutsats drog Henrekson [1991a] i en uppsats som i föl presenterades på ett stort seminarium på Handelshögskolan i Stockholm. I den uppsatsen återfinns samma slutsats. Exakt samma slutsats återfinns också i *Skandinaviska Enskilda Banken Quarterly Review* 4/1990. Det rör sig därför om en sk nationalekonomisk vandringsägen.

De relativpriser som slutsatsen bygger på är nämligen SCBs sk implicitprisindex. Det innebär att de inte är vanliga prisindex som byggts upp av olika prisserier genom mätningar à la konsumentprisindex. I stället är de så enkelt konstruerade att från den "nominella" prisutvecklingen fråndragits produktivitetsutvecklingen. I klartext innebär detta att om prisutvecklingen över tiden varit densamma i två sektorer blir implicitprisutvecklingen lägst där produktivitetsutvecklingen varit snabbast. Det innebär också att källan till diagrammet näppeli-

Fil dr ROLAND SPÅNT är
chefekonom vid TCO, Stockholm.

gen kan vara SCB eftersom man där aldrig publicerar relativprisutvecklingen för olika sektorer på det sätt som görs i Henreksons studie.

Sedan mycket länge har produktivitet-utvecklingen varit klart snabbare i varu-produktion än i tjänsteproduktion, och K-sektorn domineras som bekant av varu-produktion och PS-sektorn av tjänsteproduktion.

Av detta följer att under hela den tid som EFO-utredningen och FOS-utredningen studerat (1950–68, 1968–1988) har implicitpriserna för K-sektorn utvecklats svagare än för PS-sektorn. Med Henreksons metod skulle därför också sannolikt 1949 års devalvering ha tett sig som ett misslyckande liksom varje devalvering som skett någonstans i världen. För att en devalvering skall kunna registreras som lyckad med hjälp av implicitprisindex måste en effekt av devalveringen bli att produktiviteten ökar långsammare i industrin än i tjänstesektorn. En sådan modell är givetvis en ren nonsensmodell.

För offentlig sektor används dessutom i Sverige ett schablonantagande om noll procents produktivitetutveckling. Det innebär att implicitprisindex i princip blir identiskt med de offentligt anställdas löneutveckling.

Henreksons påstående att t ex offentlig sektor genom sin snabbare ökning av implicitprisindex dragit till sig resurser från K-sektorn saknar därför helt empiriskt stöd. Hade SCB använt t ex den japanska metoden att anta 2,5 procents ökning av produktiviteten i offentlig sektor hade implicitprisindex ökat 2,5 procent långsammare, och då hade med Henreksons metod 1980-talets devalveringar tett sig framgångsrika.

Pudelns kärna

Den enda slutsatsen man kan dra genom att jämföra olika serier av implicitprisindex är därför att den registrerade produk-

tivitetutvecklingen är snabbare i K-sektorn än i PS-sektorn och högre än den nolla som påförts OS-sektorn – men detta visste väl de flesta redan förut? Produktiviteten i svensk industri har också ökat ganska bra sedan devalveringen, vilket dock i implicitprisindex registreras som att devalveringarna misslyckats.

Ska man i stället söka närma sig pudelns verkliga kärna om K-sektorn hindrats expandera, kan man inte använda implicitprisindex utan man måste direkt studera om det funnits lediga resurser i ekonomin och om det funnits skillnader i löne- och vinstutvecklingen mellan de olika sektorerna.

Konjunkturinstitutets mätningar av arbetskraftsbristen visar t ex att andelen industriföretag som angav brist på yrkesarbetare var extremt låg 1982 och 1983 och fortsatt låg ända fram till 1987, och att det var först 1988 som bristen blev akut. K-sektorns tillväxt under 1980-talet kan därför knappast ha hämmats av brist på arbetskraft förrän 1988, då i spåren på den avreglerade kreditmarknaden den privata tjänstesektorn och byggandet växte mycket snabbt.

Inte heller lönedata indikerar någon undanträngning av K-sektorn. Här är det svårare att hitta relevant statistik – exempelvis nationalräkenskaperna indikerar att de offentliganställdas löner kraftigt halkade efter, men de stora felkällorna i nationalräkenskaperna gör att denna slutsats måste tolkas mycket försiktigt. Hypoteserna om industrins undanträngning borde ha fått empiriskt tränade ekonomer att ställa frågor.

Analysen ger därför en helt felaktig bild av hur sektorernas prisutveckling varit och den grundläggande figuren över prisutvecklingen tillika med alla de följdfigurer och de slutsatser som den lett till borde strykas ur alla de uppsatser där de använts. Helst skulle man naturligtvis velat ersätta figuren med den sanna bilden men så länge grundläggande data fattas går inte detta.

Det är slutligen för mig en gåta hur centrala slutsatser om devalveringarnas effekter baserade på helt irrelevanta implicitprisindex okritiskt kunnat passera Handelshögskolans seminarium i höstas med gräddan av Riksbankens och universitetens ekonomer närvarande, presenteras stort uppslagna i DN, passera S-E-Bankens redaktionsråd och slutligen *Ekonomisk Debatts* redaktionsråd.

Referenser

- Henrekson, M, [1991a], "Devalveringarnas effekter på den svenska ekonomins struktur". I Jonung, L (red), *Devalveringen 1982. Rivstart eller snedtändning?* SNS Forlag, Stockholm.
- Henrekson, M, [1991b], "Förbättra den interna konkurrenskraften!". *Ekonomisk Debatt*, årg 19, nr 2, s 91-93.